

ALTA KOMMUNE

Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner - for mangfold og likeverd

Vedtatt plan Alta kommunestyre 25.01.10

Innholdsfortegnelse:

Innholdsfortegnelse:	2
Forord:	3
Kap 1 Innledning.....	4
Kap 2 Livsløpstilnærming i arbeidet med lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	5
Kap 3 Målgruppe	6
3.1 Homofil identitetsutvikling	7
3.2 Unge og identitetsutvikling	7
Kap 4 Mangfold og likeverd – ikke diskriminering.....	8
4.1 Homofobi	8
4.2 Brukerorientering	8
4.3 Ansatte i Alta kommune.....	9
Kap 5 Alta kommune – tjenester, tiltak og behov	9
5.1 Barnehagen.....	9
5.2 Skole.....	10
5.3 Barn og unge tjenesten - barnevern.....	12
5.4 Helsetjenester og respekt for brukere.....	12
5.5 Helsestasjonstjenester.....	13
Kap 6 Frivillig sektor – idrettens ansvar.....	14
Kap 7 Tiltaksoversikt.....	15
Kap 8 Kilder:.....	18

Forord:

Alta kommune legger med dette fram ”Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner - for mangfold og likeverd”. Dette er en politisk intensjonsplan som tydeliggjør Alta kommune sitt syn og som søker å synliggjøre kommunens verdier om ”Åpenhet, trygghet og respekt”.

Planen setter søkelys både på kunnskap om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og deres livssituasjon og på tiltak som kan gjennomføres i kommunen.

Planen er blitt til som følge av en oppfordring fra sentrale myndigheter og som følge av en politisk prosess i lokalsamfunnet.

Planen har vært ute på høring slik at alle i og utenfor Alta kunnet si sin mening og komme med forslag og innspill.

Denne planen er justert med bakgrunn i de forslag og innspill som er gitt.

Det er mottatt i alt 5 høringssvar. Planen er i tillegg drøftet i kommunestyremøte, i rektormøte, i møte for styrere og i møte i barn- og ungetjenesten.

Det er ordførerens håp at planen vil bli brukt fordomsfritt med sikte på at den skal bidra til at vår kommune blir mer inkluderende. Det er viktig at vi i vår kommune har romslighet og forståelse for alle grupper av våre innbyggere slik at alle kan få et godt liv i Alta.

Planens overordnede formål er bidra til å få slutt på diskrimineringen som lesbiske, homofile, bifile og transpersoner opplever i ulike livsfaser, sosiale sammenhenger og i arbeidslivet, og bidra til bedre levekår og livskvalitet for gruppene.

Alta , januar 2010

Geir Ove Bakken, ordfører

Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile og bifile - for mangfold og likeverd

Kap 1 Innledning

Alta kommune har bestemt at det skal lages en handlingsplan mot diskriminering av homofile, lesbiske, bifile og transer i Alta.

Kommunen har i sitt arbeid brukt tilgjengelige planer fra andre kommuner og offentlige myndigheter som grunnlag. Under kap 8 kilder har vi gjengitt de kilder vi har lånt tekst og ideer fra.

Det er i handlingsplanen lagt vekt på verdier som mangfold, likeverd, brukerorientering og respekt. Det er lagt særlig vekt på utfordringer og behov for å støtte unge mennesker i den homofile identitetsutviklingen. Det er foreslått tiltak innenfor ulike sektorer – hvor utdanningssektoren og helsesektoren er viet mest plass.

I ”Kommuneplan 2004, Alta mot 2020” er visjonen for Alta som følger:

”Alta vil ha et rikt og skapende kulturliv, gode oppvekstvilkår og et samfunn der vi tar vare på hverandre.”

I kommuneplanens handlingsdel heter det:

Alta skal være et åpent, inkluderende og engasjert lokalsamfunn.

- a. Positivt fokus på Alta som et flerkulturelt samfunn. Muligheter fremfor begrensninger.
- b. Fokus på mobbing som samfunnsproblem.
 - i. Mobbing som hinder for inkludering i;
 1. Skole/barnehage
 2. Arbeidsplasser
 3. Nabolag
 4. Organisasjonsliv
 5. Samfunnsdebatt

Målet er et samfunn preget av åpenhet, toleranse og inkludering. Dette må også gjelde seksuell orientering og ulike kjønnsuttrykk.

Mange lesbiske, homofile, bifile og transer har i dag gode liv. Levekårsundersøkelser viser samtidig at det i denne del av befolkningen er en større andel som betegner egen livskvalitet som dårlig. Flere utsettes for vold og trakassering enn i befolkningen for øvrig. Forskning viser at denne del av befolkningen er til dels sterkt overrepresentert i gruppene med rusmisbruk og psykiske lidelser. Mange forsøker å begå selvmord.

Det er dessverre en sammenheng mellom manglende aksept for ulike seksuelle orienteringer og kjønnsuttrykk, og forekomst av psykiske lidelser og rusmisbruk. Ungdom er særlig utsatt. Dette fordrer arbeid med holdninger på alle nivåer.

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner skal oppleve en skole uten risiko for mobbing og vold. I arbeidslivet må verneombud og arbeidsgivere få kunnskap til å håndtere usynliggjøring og mobbing.

Arbeid for åpenhet og toleranse overalt i samfunnet må videreføres. Skole, arbeidsliv,

venner og familie, idretts- og fritidssektoren må på banen. Helsesektoren må møte lesbiske, homofile og bifile i alle livsfaser med kunnskap, respekt og omsorg.

Alta kommune har et spesielt ansvar for å jobbe aktivt og målrettet mot fordommer og diskriminering på grunnlag av seksuell orientering, og for gode levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i kommunen. Handlingsplanen skal målrette dette arbeidet.

Barn og unge er en prioritert målgruppe, og skolen har en sentral rolle. Arbeidet mot diskriminering på grunnlag av seksuell orientering, dvs denne handlingsplanens mål og virkemidler, skal innarbeides i kommunens tjenester på linje med annet anti-diskrimineringsarbeidet i Alta kommune.

Alta kommune har valgt å fokusere på utdanning og helse som særskilt viktige sektorer – og samarbeidet med interesseorganisasjoner innenfor frivillig sektor.

NOVA-undersøkelsen ”Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn” (Hegna, Kristiansen, Moseng 1/99) rapporterte negative forskjeller mellom lesbiske, homofile og bifile og den øvrige befolkningen. Rapporten viste blant annet at mange, spesielt unge lesbiske og homofile har psykiske problemer og at antall selvmordsforsøk er høyere enn i befolkningen ellers.

Lesbiske, homofile og bifile har siden 1981 hatt et særlig strafferettslig vern på grunnlag av at de betraktes som en ekstra utsatt minoritetsgruppe. Stortingsmeldingen ”Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge” (nr. 25, 2000-2001) stadfester at det skal være mulig å leve som lesbiske og homofile uten frykt for sanksjoner og diskriminering.

Per 1.1.2006 ble det opprettet et eget likestillings- og diskrimineringsombud i Norge. Alta kommune vil med denne handlingsplanen bidra til å realisere de mål som er fastsatt av nasjonale myndigheter.

Kap 2 Livsløpstilnærming i arbeidet med lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Barn og ungdom

Vi vet at:

- ❖ grunnlaget for utvikling av en trygg seksuell identitet legges i tidlig barnealder
- ❖ flertallet blant voksne lesbiske, homofile og bifile i ung alder visste at de følte annerledes enn hva omgivelsene forventet av dem
- ❖ ca. 4 prosent av den voksne befolkningen har «transet » som barn i den grad at det har forårsaket bekymring hos de voksne rundt dem
- ❖ det å «komme ut» i ung alder kobles i forskningen med tidlig seksuell debut, bruk av rusmidler, psykiske plager og økt frekvens av selvmordsforsøk
- ❖ «homo» i følge en undersøkelse Likestillings- og diskrimineringsombudet (LD 0) foretok, er det hyppigst brukte skjellsord i norske skolegårder
- ❖ lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som tenåringer er mer utsatt for voldshandlinger fra jevnaldrende og i nær familie, enn tenåringer for øvrig

- ❖ lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som ungdom med innvandrerbakgrunn sliter sannsynligvis med tilleggsutfordringer, blant annet risiko for trusler, tvangsgifte og utstøting fra familiefelleskap
- ❖ lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som ungdommer i enkelte religiøse miljøer kan bli utsatt for sosial utstøting hvis de står fram

Voksne

Vi vet at:

- ❖ en høy andel voksne homofile, lesbiske og bifile holder sin identitet eller seksuelle praksis skjult i møte med helse- og sosialpersonell
- ❖ det er vanlig at lesbiske og homofile holder sin seksuelle orientering skjult på arbeidsplassen og at åpenhet medfører økt risiko for usynliggjøring, mobbing eller annen diskriminering
- ❖ lesbiske eller bifile kvinner i alderen 45-64 år rapporterer om dårligere helse enn gjennomsnittsbefolkningen
- ❖ voksne lesbiske og bifile kvinner rapporterer om betydelig lavere sosial deltagelse enn kvinner for øvrig, og at homofile menn rapporterer om høyere sosial deltagelse enn menn for øvrig
- ❖ andelen personer som sliter med alvorlig rusmisbruk er høyere blant gruppen lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i befolkningen enn i den generelle befolkningen
- ❖ gruppen menn som har sex med menn utgjør alene en tredjepart av alle som lever med en hiv-/aidsdiagnose i Norge
- ❖ i en svensk undersøkelse oppgir halvparten av alle transpersoner at de har vurdert å ta sitt eget liv

Kap 3 Målgruppe

Handlingsplanen omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som gruppe, dvs. homofile menn og lesbiske kvinner, personer som blir seksuelt og emosjonelt tiltrukket av noen av samme kjønn som en selv. Bifile kvinner og menn er personer, som på samme måte blir tiltrukket av noen både av motsatt og av samme kjønn. Begrepet homofil omfatter i utgangspunktet begge kjønn. For å synliggjøre kvinner benyttes begrepet lesbisk gjennomgående i denne planen. Det betyr at hver gang begrepet homofil benyttes, begrenses det til å omhandle utelukkende menn.

I denne planen brukes betegnelsen «transpersoner» om en gruppe av personer som på en eller flere måter bryter med den rådende to-kjønnsmodellen i samfunnet. *Transpersoner* er et paraplybegrep som innbefatter blant annet transvestitter, transkjønnede, crossdressere, dragkings/-queens mv. En typisk definisjon er individer hvis kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk, tidvis eller alltid, skiller seg fra samfunnets normer for kjønn.

Handlingsplanen tar også sikte på å inkludere tiltak i et livsfaseperspektiv. Det betyr at planen også skal fange opp behov hos eldre LHBT personer.

Planen skal også inkludere tiltak i forhold til LHBT personer med en annen etnisk bakgrunn enn den norske.

Handlingsplanen henvender seg til Alta kommune, kommunens ansatte og Alta kommunes innbyggere.

Bakgrunnen er at lesbiske, homofile, bifile og transpersoners levekår og livssituasjon er uløselig knyttet til hvordan majoritetssamfunnet til enhver tid forholder seg i saker som angår denne gruppen. Vi ønsker at Alta kommune skal være en pådriver i arbeidet for å bedre livsvilkårene for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

3.1 Homofil identitetsutvikling

Heteronormativitet betyr at heteroseksuell orientering som regel tas som en forutsetning når mennesker møtes. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner opplever dermed gjentatte ganger å bli sett på som unaturlig eller som mindreverdige avvikende.

I det praktiske liv kommer dette til uttrykk gjennom at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner blir spurt om når i livet de oppdaget sin seksuelle orientering, et ubehagelig og diskriminerende spørsmål. For mange fører dette til at den seksuelle identiteten skjules og holdes usynlig. Og for noen medfører seksualiteten en følelse av skam.

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner møter reaksjoner fra omgivelsene som rommer et bredt spekter, fra aksept, respekt, likegyldighet, subtil motvilje og utestengelse fra karrieremuligheter, til vold, overgrep, hets, trusler, utfrysning, utestengelse fra familiefellesskap, press om ekteskap med person av motsatt kjønn, og i ytterste konsekvens drap.

Heteronormativitet med tilhørende usynliggjøring finnes også innenfor det offentlige tjenesteapparatet. Seksuell orientering kan ha stor betydning i en læringssituasjon, en behandlingssituasjon, eller en jobbsituasjon — for den det gjelder. Usynliggjøring kan bidra til redusert utbytte og svekket livskvalitet. Konsekvenser i form av svakere læringsutbytte, redusert arbeidsinnsats og langsommere rekonvalesens kan imidlertid også få følger for bedriftens resultater, for læringsmiljøet i skolen og kan øke belastningen på det offentlige helse- og velferdstilbudet.

For å forstå hvordan det fortøner seg å være homofil, lesbisk eller bifil, er det viktig å ha kjennskap til det som blir omtalt som ”komme-ut prosessen”. ”Komme-ut prosessen” er i korte trekk utviklingen av egen identitet som homofil eller lesbisk (Ohnstad 2001). Selv om det er større åpenhet om homofili i dag enn tidligere, er selve prosessen med å erkjenne at man er henholdsvis homofil eller lesbisk vanskelig. Konflikter i denne prosessen er en vanlig årsak til depresjon hos homofile og lesbiske. Dette gjelder særlig tenåringer og unge voksne som sliter med å utvikle et positivt selvbilde der egen seksualitet er integrert. Selvbildet blir i stedet preget av selvforakt eller endog selvhat, og det kan oppstå følelser av skam, skyld, sinne, angst eller ensomhet (Reidar Kjær, 2002).

En av forklaringene til at komme-ut prosessen kan fortøne seg som en veldig ensom og vanskelig prosess er at åpenhet om ens homoseksuelle orientering er forbundet med en reell risiko for å bli avvist av sine nærmeste. Nettopp av den grunn er det mange som kvier seg for å fortelle sin nærmeste familie, spesielt sine foreldre, om sin homoseksuelle orientering.

3.2 Unge og identitetsutvikling

Ungdomstiden er for mange LHBT personer en tid forbundet med ekstra store belastninger, som heterofile ungdommer ikke behøver å belemres med. Resultat fra NOVA undersøkelsen 1/99

viser blant annet at selvmordstanker og selvmordsforsøk er mer vanlig blant homofile og lesbiske enn i befolkningen generelt, og at det er de unge lesbiske og homofile som er mest utsatt. Hele 7,4 % av kvinnene og 6,1 % av mennene i alderen 16-24 år i undersøkelsen opplyser å ha vært plaget av *tanker* om å ta sitt eget liv i løpet av de siste 14 dagene.

Tilsvarende tall for den øvrige lesbiske og homofile befolkningen er 3,3 % av kvinnene og 3,4 % av mennene i. For den generelle befolkningen er tallene 0,5 % og 0,4 % (Helseundersøkelsen 1995).

Når det gjelder selvmordsforsøk, viser NOVA-undersøkelsen at 16 prosent av mennene og 20 prosent av kvinnene har prøvd å ta sitt eget liv en eller flere ganger i løpet av livet. Tilsvarende tall for aldersgruppa 16-24 år er 27 prosent av mennene og 25 prosent av kvinnene. Vi ser altså at selvmordsforsøk skjer ofte blant unge homofile i NOVA-utvalget (NOVA 1/99, Stortingsmeldingen nr. 25).

I Ungdata-undersøkelsen (Moseng, NOVA etter Hans Hanner 2002) har man målt ungdommer i alderen 12–20 år sine holdninger til homofili. Undersøkelsen viser at 41,6 % av respondentene ga homoseksuelle laveste skåre, som innebærer at ungdommene har svært negativ holdning til homoseksuelle.

Kap 4 Mangfold og likeverd – ikke diskriminering

Diskriminering utgjør et brudd mot prinsippet om retten til likebehandling som et grunnleggende prinsipp innenfor menneskerettighetene. Diskrimineringsbegrepet må forstås som to ulike former for diskriminering:

- ❖ Åpen diskriminering omfatter forhold som mishandling, verbal trakassering, baktalelse og det å gi uttrykk for forakt.
- ❖ Skjult diskriminering er fortielse av homoseksualitet, noe som medfører at lesbiske, homofile og bifile også selv blir tause

Alta kommune vil ha et særlig fokus på å å registrere og anmelde hat kriminalitet rettet mot LHBT personer.

4.1 Homofobi

Begrepet homofobi er en betegnelse både for heterofiles redsel for å komme nær homofile og homofiles egen selvforakt. Det siste benevnes internalisert homofobi. I noen tilfeller kan det være vanskelig å skille mellom diskriminering og internalisert homofobi. Et typisk eksempel kan være at LHBT personer selv fornemmer at det i en gitt situasjon eller miljø oppleves som utrygt å være åpen om egen seksuell orientering, uten at det nødvendigvis er uttalt noe direkte i situasjonen.

4.2 Brukerorientering

Brukerorientering er et nedfelt prinsipp i Alta kommunes arbeid. Det innebærer at Alta kommune skal tilby tjenester som er tilpasset brukernes ønsker og behov (Kommuneplan 2004, Alta mot 2020). For LHBT personer spesielt betyr det at Alta kommune har forpliktet seg til å tilby tjenester som er tilpasset målgruppens ønsker og behov.

4.3 Ansatte i Alta kommune

I Stortingsmeldingen nr. 25 (2000-2001) "Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Noreg" fremheves arbeidslivet som en stadig viktigere arena i folks liv, som legger grunnlaget for den enkeltes levekår, livskvalitet, selvrealisering og identitetsdannelse. I den forbindelse blir betydningen av et godt arbeidsmiljø trukket frem som en helt vesentlig faktor, og å ta del i det sosiale fellesskapet er en del av et godt arbeidsmiljø.

NOVA-rapporten 1/99 viser at de fleste homofile og lesbiske har et godt forhold til kollegaer og ledelse, og over 60 % rapporterer at de er åpne om sin seksuelle orientering på jobben. På den annen side betyr det at nesten fire av ti lesbiske og homofile lever helt eller delvis skjult. Det er et uttrykk for at mange frykter negative holdninger fra arbeidsmiljøet og at de derfor prøver å forebygge eventuell diskriminering. Frykten for diskriminering er reell. 8 % av de spurte i undersøkelsen oppgir at de har blitt utsatt for diskriminering av arbeidsrettslig karakter, som eksempelvis å bli nektet ansettelse, bli oppsagt fra jobben eller blir nektet avansement. Det er ekstra foruroligende at undersøkelsen viser at de under 25 år er mest utsatt for denne type diskriminering. Den vanligste formen for diskriminering og trakassering av lesbiske og homofile på norske arbeidsplasser er imidlertid å bli holdt utenfor fellesskapet eller å oppleve nedsettende og latterliggjørende omtale av lesbiske, homofile og biseksuelle i sin alminnelighet.

Kap 5 Alta kommune – tjenester, tiltak og behov

Innenfor denne handlingsplanens rammer vil det ikke være mulig å omtale alle behov, utfordringer, tjenester og tiltak som kan være relevante. Alta kommune har valgt å fokusere mest på utdanning og helse.

5.1 Barnehagen

Både barnehageloven, rammeplanen for barnehagen og fagplanene i førskolelærerutdanningen har innholdselementer som omhandler toleranse og likeverd.

Rammeplan for barnehagen vektlegges følgende faktorer:

- ❖ Personalet har ansvar for at alle barn, uansett funksjonsnivå, alder, kjønn og familiebakgrunn får oppleve at de selv og alle i gruppen er viktige personer for fellesskapet.
- ❖ Barnehagen skal være en arena hvor ulike individer og ulike kulturelle ytringer og verdier kan møtes i respekt for det som er forskjellig.

Alta kommune har som målsetting at barnehagene i Alta skal være en arena fri for diskriminering på grunnlag av seksuell orientering for både ansatte og barn. Det innebærer blant annet at ulike familiekonstellasjoner og livsmønstre skal møtes med toleranse og respekt i barnehagen. Det er viktig at også mangfold og likeverd kommer til uttrykk i støtte og bekreftelse av barnas individuelle kjønnsuttrykk, uten å være fastlåst i kjønnsstereotyper.

5.2 Skole

Det overordnede formålet med skolens innsats er at undervisningstilbud og arbeids- og undervisningsmiljø skal være inkluderende for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner på samme måte som for alle andre. Opplæring og utdanning skal ta hensyn til at elever er ulike og legge til rette for et mangfoldig felleskap på skoler.

Gjennom Manifest mot mobbing 2009-2010 er det et mål at barn og unge ikke skal bli utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, vold, rasisme, homofobi eller annen diskriminering eller utestenging. Partene i manifestet forplikter seg til å forhindre trakassering og krenkelser på grunn av kjønn og seksuell orientering. Dette fokuset har blitt ivaretatt gjennom flere tiltak knyttet til kjønnsrelatert mobbing.

Barn og ungesektoren har som et av sine satsingsområder å redusere mobbing, vold og rasisme i Altaskolen. Å jobbe med å forebygge, avsløre og håndtere alle former for trakassering er en viktig del av dette arbeidet. Det vises for øvrig til opplæringslovens bestemmelser i kap 9a, også kalt "elevenes arbeidsmiljølov", som bl.a. sier at alle skoler skal arbeide aktivt for å fremme et godt psykososialt miljø, fritt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold og rasisme.

Som det fremgår over er nulltoleranse mot mobbing etablert som en grunnleggende holdning i Alta-skolen i dag. Vi må samtidig erkjenne at mobbing finner sted. Dette kan vi fastslå med bakgrunn i brukerundersøkelser som avdekker elevenes egen opplevelse av mobbing (elevundersøkelsen 2008 og 2009). Vår holdning om nulltoleranse må fastholdes og videreutvikles med tydelighet, og den må også omfatte uønsket seksuell oppmerksomhet i form av homorelaterte skjellsord blant skoleelever. Svensk forskning viser at seksualisert trakassering er et omfattende problem på skolen. Mens 37 prosent av jentene på 17 år har opplevd å bli kalt "hore" eller lignende har over halvparten av guttene i samme alder blitt kalt "homo" (Menckel & Witkowska 2002).

Å bruke "homo" som skjellsord kan sees som et uttrykk for å sanksjonere uønsket atferd, som bryter med kjønnsstereotyper. Dette rammer ungdom, uavhengig av seksuell orientering.

Videre gjelder følgende mer konkrete mål:

- ❖ Skoler skal arbeide for et inkluderende og ivaretagende lærings- og arbeidsmiljø for alle elever og ansatte
- ❖ Økt kunnskap om omfang og sammenhenger når det gjelder trakassering og mobbing knyttet til seksuell orientering og kjønnsuttrykk
- ❖ Bidra til tiltak for å motarbeide mobbing og vold knyttet til seksuell orientering og kjønnsuttrykk
- ❖ Det skal tas i bruk materiell til bruk i undervisning om seksualitet og samliv som ivaretar og støtter opp under målet om nulltoleranse for mobbing pga. seksuell orientering og kjønnsuttrykk

For å utvikle en positiv identitet som henholdsvis lesbisk, homofil, bifil eller transperson er det en forutsetning å bli "sett" og respektert. For at undervisningen skal ha noen hensikt må derfor lærere ha en grunnleggende aksepterende holdning til temaet.

Det er viktig at lærerne har et reflektert forhold til formidlingen av dette stoffet, fordi det er av svært personlig og eksistensiell karakter, særlig for ungdom. Det er særlig viktig med tanke på ungdommenes egne holdninger, da flere undersøkelser stadfester at ungdom i Norge delvis har svært negative holdninger til homofili. (Bl.a. Moseng 2002). Blant annet viser en undersøkelse at ungdom i 9. klasse "absolutt ikke" vil være venner med homofile ungdommer (Martinsen 2004). Å markere avstand til tanken om å ha en homofil venn må sees som uttrykk for redselen for selv å bli utstøtt av venneflokken. Som det fremgår av nevnte gjennomgang gjenstår det betydelige utfordringer i ungdoms syn på homofili.

Undersøkelser viser at de som er mest positivt innstilt til LHBT personer er de som har møtt eller kjenner noen som er det. Det kan av den grunn være hensiktsmessig at noen som selv er lesbisk eller homofil informerer om homofili i tillegg til ordinær undervisning. Åpne homofile og lesbiske lærere er viktige rollemodeller og ressurser i arbeidet.

Skoler må invitere inn en åpen LHBT person som kan være bidragsyter i forbindelse med undervisning om homofili.

For ungdom generelt kan denne type tekster bidra til å øke kompetansen om hvordan det er å være lesbisk og homofil, noe som er viktig i det holdningsskapende arbeidet for å bedre lesbiske og homofilis levekår.

Læreplaner for kunnskapsløftet

I læreplanverket for grunnopplæringa *Kunnskapsløftet* fastslås det i læreplanene at alle elever i den norske skolen skal lære om homofili. For eksempel er et av kompetansemålene i samfunnsfag innen 4. årstrinn at elevene skal «samtale om familiens oppgaver og variasjon i familieformer, inkludert familier hvor foreldre er av samme kjønn». Et annet eksempel på kompetansemål som skal være oppnådd innen 7. årstrinn i faget naturfag er samtaler om "pubertet, kjønnsidentitet og seksuell orientering". Et tredje eksempel er hentet fra RLE-faget, som er som følger: "Elevene skal innen 10. årstrinn reflektere over etiske spørsmål knyttet til relasjoner, familie, venner, samliv, heterofili, homofili, ungdomskultur og kroppskultur".

Generelt er homofili et forsømt tema i skolen, og homo-negative holdninger kan tidvis prege deler av en skolehverdag.

Læreplanen for «Kunnskapsløftet» skal bidra til at perspektiver knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner blir tydeligere og bedre integrert i undervisningen:

- ❖ seksuell orientering omtales under flere kompetansemål
- ❖ det skal undervises om seksuell orientering allerede på 1.—4. årstrinn og senest på 4. årstrinn om familier der foreldre har samme kjønn
- ❖ begrepsbruken er endret for å synliggjøre variasjoner i seksuell orientering og kjønnsidentitet, som går utover den tradisjonelle inndelingen i hetero/homo og mann/kvinne. Dette vil kunne åpne for bredere diskusjoner og større forståelse av temaet

Nasjonale myndigheter har gitt støtte til utarbeiding av en pedagogisk tilrettelagt «skolepakke» for å forebygge og håndtere homofobisk erting i ungdomsskolen.

5.3 Barn og unge tjenesten - barnevern

Et av hovedformålene med Lov om Barneverntjenester (barnevernloven) er å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barn og ungetjenesten kommer i kontakt med lesbiske, homofile og bifile som målgruppe på flere plan, som:

- ❖ Barn med lesbiske, homofile og bifile foreldre
- ❖ Ungdom og ”komme-ut” problematikk
- ❖ Lesbiske, homofile og bifile barn og unge med innvandrerbakgrunn
- ❖ Lesbiske og homofile som fosterhjem
- ❖ Lesbiske og homofile som søker om stebarnsadopsjon

I henhold til Lov om barneverntjenester § 2-1 har kommunen ansvaret for nødvendig opplæring av barneverntjenestens personell. Kommunen må sikre at Barn og unge tjenesten får tilbud om opplæring som sikrer en ikke diskriminerende oppfølging med basis i kunnskap om livssituasjon for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Barne- og likestillingsdepartementet skal utarbeide et kompetansehevingsopplegg rettet mot ansatte i det statlige og den kommunale barneverntjenesten. Det er viktig at kursopplegget setter søkelys på ungdom som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner med bakgrunn fra religiøse miljøer og/eller innvandremiljøer hvor det er liten toleranse for homofili og overskridende kjønnsuttrykk. Forskning indikerer klart at disse ungdommene møter særlig store utfordringer i forhold til tvangsekteskap og ekskludering fra familien.

5.4 Helsetjenester og respekt for brukere

En av konsekvensene av den tidligere omtalte heteronormativitet er at det blir opp til hver enkelt person å tilkjenne sin homoseksuelle orientering i møte med hjelpeapparatet. Mange opplever det som en uoverstigelig barriere, og lar heller være å fortelle det.

Resultatet kan bli kvalitativt dårligere behandling fordi en så viktig side av en persons liv ikke blir tatt i betraktning. Følgelig vil homofile eller lesbiske som sliter med selvmordstanker i særlig grad være sårbare for denne type kunnskapsmangel hos hjelperne.

For å kunne gi adekvat hjelp i en behandlingssituasjon er det opplagt at pasientens seksuelle orientering i visse tilfeller kan være av vesentlig betydning. Helsepersonell må være oppmerksomme på dette forholdet, og våre helsearbeidere må signalisere til brukerne at ”Her er det OK å være homofil”.

Alta kommune vil arbeide for at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner blir ivaretatt i arbeidet for bedre folkehelse og i utvikling av likeverdige tjenester. I denne sammenheng må det tas særlig hensyn til å ivareta helse for eldre LHBT personer.

Skam, skyld og identitetsproblematikk, og opplevelse av/frykt for stigma og diskriminering, øker risikoen for å utvikle både somatiske og psykiske helseplager blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Undersøkelser viser at en stor gruppe pasienter ikke er åpne om seksuell orientering overfor helsepersonell, selv i de tilfellene slike opplysninger er relevante. Engstelse for å bli møtt på en

fordomsfull måte og frykt for å ikke få like god behandling som andre, oppgis som årsaker til å tilbakeholde informasjon. Behandlere og andre må utøve tilstrekkelig sensitivitet i forhold til seksuell orientering og kjønnsuttrykk for å fange opp viktig informasjon og symptomer, og for å unngå feiltolkninger.

Tiltak bør rettes inn mot generelt holdningsskapende arbeid, og det bør utvikles og benyttes et språk som gjør at alle mennesker føler seg inkludert og verdsatt, uavhengig av seksuell orientering, kjønn, alder, sosial status og lignende.

Alta kommune har ansvar for at fastleger og annet helsepersonell ansatt i kommunen har nødvendig kompetanse for å ivareta lesbiske, homofile, bifile og transpersoners helse på en adekvat måte.

For at det skal lykkes er det en forutsetning at målgruppen skal kunne være trygg på at de blir møtt med respekt når de er åpne om sin seksuelle orientering. Neste utfordring er at helsevesenet innehar kunnskap om levekår og spesielle utfordringer ved det å leve i en marginalisert gruppe.

Rus og helse

Det synes å være en opphopning av rusvansker blant lesbiske og homofile. Det er i denne sammenheng viktig å slå fast at majoriteten lesbiske og homofile ikke har et alkoholproblem eller misbruker narkotiske stoffer, men at minoriteten blant lesbiske og homofile som er plaget av rusvansker er betydelig større enn i befolkningen generelt. En slik skjevfordeling er problematisk fordi den har sammenheng med en rekke andre helseplager. Rusmisbruk er en av de viktigste risikofaktorene når det gjelder voldsproblematikk, suicidatferd og det å praktisere usikker sex.

5.5 Helsestasjonstjenester

I følge kommunehelseloven skal den enkelte kommune sørge for nødvendig helsetjeneste for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen. Helsestasjonene som driver forebyggende og helsefremmende arbeid er spesielt rettet mot småbarnsfamilier, gravide og ungdom i alderen 13-20 år. Helsestasjonen er et gratis og frivillig tilbud.

Helsestasjon for ungdom tilbyr samtaler, råd og veiledning til alle ungdommer også homofil, lesbisk og bifil ungdom. Helsestasjonen er og skal være et lavterskeltilbud. Dette innebærer at helsestasjonen tar imot ungdommene som kommer til tjenesten, og hjelper disse videre i hjelpeapparatet der man ser at helsestasjonen selv ikke kan møte den enkeltes behov. Tilbudet er lett tilgjengelig for ungdom.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten, inklusiv helsestasjon for ungdom, har en nøkkelrolle i det forebyggende og helsefremmende arbeidet rettet mot barn og ungdom 0-20 år. Tjenestene har en viktig funksjon når det gjelder å fange opp sårbare og utsatte grupper, drive forebyggende arbeid, henvise til utredning og behandling, og samarbeide med andre instanser om tilrettelegging av tilbud. I veileder om kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten kommer det fram at tjenesten bør rette særlig oppmerksomhet mot problemer knyttet til kjønnsidentitet og seksualitet. Det skal utvikles gode og enkle metodikker for å bidra til at helsestasjons- og skolehelsetjenesten tydelig framstår som et sted der barn, ungdom og foreldre er velkomne med spørsmål knyttet til kjønn, identitet og seksuell

orientering.

Det vil være viktig med en vurdering av dagens dekning av helsepersonell opp mot de behov som ligger for den samlede tjenesten.

Skolehelsetjenesten skal samarbeide med skolen om tiltak som fremmer godt psykososialt og fysisk lærings og arbeidsmiljø for elevene, og gi bistand og undervisning i den utstrekning skolen ønsker det.

Skolen og skolehelsetjenesten bør sammen legge opp til undervisning som framstiller ulike kjærlighets- og samlivsforhold på en likeverdig måte, og som vender seg direkte også til ungdom i gruppen lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Barn, søsken, venner, foreldre og så videre av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner skal kunne kjenne seg igjen i skolens og helsetjenestens virkelighetsbeskrivelse.

Det er laget et nytt ressurshefte for bruk i skoler: ”Undervisning om seksualitet” (Udir oktober 09).

Kap 6 Frivillig sektor – idrettens ansvar

På samme måte som barnehager, skoler og arbeidsliv representerer arenaer der holdninger er viktige for livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, er idretten en svært viktig arena i mange barns og ungdommers liv. De holdninger som bygges med idretten er med å prege ungdommers livsanskuelser på både godt og ondt.

Holdningsskapende arbeid i forhold til homofili i idretten er svært viktig om Alta samfunnet skal lykkes i å utvikle et ikke diskriminerende samfunn. Bruk av homo som skjellsord er ofte forekommende i idretten både på idrettsarenaer og fra tilskuere. Aksept av denne type mobbing er alvorlig og må tas alvorlig av ledere, foreldre og tilskuere.

Gjennom Manifest mot mobbing 2009-2010 er det et mål at barn og unge ikke skal bli utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, vold, rasisme, homofobi eller annen diskriminering eller utestenging. Partene i manifestet forplikter seg til å forhindre trakassering og krenkelser på grunn av kjønn og seksuell orientering. Dette fokuset har blitt ivaretatt gjennom flere tiltak knyttet til kjønnsrelatert mobbing. Idretten er en av partene i manifest mot mobbing.

Alta kommune ønsker å bidra til at idrettslag og frivillige organisasjoner for ungdom og voksne oppleves som inkluderende og mangfoldige også av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Det er avgjørende at også kommunen, som ansvarlige for en rekke fritidsarenaer og idrettsrettede tiltak, legger vekt på en aktiv inkludering av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner .

Alta kommune yter en ikke ubetydelig støtte til Alta idretten gjennom ulike tiltak – her nevnes hall leie, tilskudd av ulikt slag og anleggstilskudd. Alta kommune vil legge føringer på slik støtte til idretten om at idretten er tydelig på ikke diskriminerende handlinger og holdninger også overfor lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Kap 7 Tiltaksoversikt

Tiltak 1: Videreføring av innsats mot mobbing

Alta kommune har forpliktet seg til å arbeide mot mobbing og diskriminering av barn og unge gjennom Manifest mot mobbing i perioden 2009-2010. Kjønnrelatert mobbing og mobbing på bakgrunn av seksuell orientering har vært et av områdene det har vært arbeidet med. Denne innsatsen for et godt og inkluderende læringsmiljø og arbeidet mot mobbing skal videreføres og styrkes.

Arenaer: Barnehager, skoler, idretten og arbeidsliv

Ansvar: Rådmann og sektorene

Tiltak 2: Spørsmål om mobbing på grunnlag av seksuell orientering i Elevundersøkelsen

Elevundersøkelsen er i første rekke en undersøkelse som skal være til hjelp for skoler og skoleeier i det lokale kvalitetsarbeidet. Det skal legges inn spørsmål om temaet diskriminering på grunn av seksuell orientering i Elevundersøkelsen.

Arena: skole

Ansvar: Barn og unge sektoren

Tiltak 3: Ta i bruk nytt materiale for samlivs- og seksualitetsundervisningen

Det skal tas i bruk et nytt ressurs- og veiledningsmateriale knyttet til samlivs- og seksualitetsundervisningen som skal benyttes som veiledningsmaterieell for lærere. Det skal også lages informasjon tilpasset elever og foresatte. Det nye materialet skal tilpasses læreplanverket for Kunnskapsløftet. Materialet utarbeides av nasjonale myndigheter, og Alta kommune skal sikre at materialet brukes i Alta skolene.

Det foreligger nå et ressurshefte "Undervisning om seksualitet". Heftet er et ressurshefte for lærere. Sektoren skaffer heftet til alle skoler.

Arena: skole

Ansvar: Barn og unge sektoren

Tiltak 4: Etablere faste samarbeidsmøter med elevrådene ved skolene knyttet til diskriminering og mobbing

Det etableres faste møter hvert halvår for elevrådene i Alta skolene. Tema for møtene skal være:

- ❖ Vurdering og oppfølging av elevundersøkelsen
- ❖ Tiltak for å motvirke mobbing og diskriminering i skoler og nærmiljø

Skolene forpliktet til oppfølging av møtene på skolene gjennom behandling i elevråd og i klasser.

Vår 2010: Møte med elevrådene med fokus på hva skoler kan gjøre for å forebygge mobbing. Det skal i tillegg være et særskilt punkt om mobbing av personer med basis i seksuell legning.

- Høst 2010: Møte med elevrådene med fokus på kampanje i skoler med fokus på ”Ikke mobb kameraten min”.
- Vår 2011: Møte med elevrådene med fokus på hva skoler kan gjøre for å forebygge mobbing. Det skal i tillegg være et særskilt punkt om mobbing av personer med basis i seksuell legning.
- Høst 2011: Møte med elevrådene med fokus på kampanje i skoler med fokus på ”Ikke mobb kameraten min”.
- Arena: skole**
Ansvar: Barn og unge sektoren

Tiltak 5: Legge til rette for kompetanseutvikling blant de som arbeider i Barn og Unge sektoren og helsesektoren i Alta

Alta kommune vil følge opp nasjonale tiltak knyttet til kompetanseheving for personell i Barn og unge sektoren og helsesektoren som sikrer at våre ansatte i best mulig grad kan sikre god behandling og oppfølging av lesbiske, homofile, bilfile og transpersoner. Alta kommune vil sikre at det utvikles et etterutdanningstilbud for lærere på relevante klassetrinn, jf aktuelle tema i læreplanene.

- Vår 2010: Kurstilbud til lærere/ansatte i Alta kommune som arbeider med barn/ungdom på 8. - 10.trinn med basis i heftet ”Undervisning i seksualitet”.
- Høst 2010: Kurstilbud til lærere/ansatte i Alta kommune som arbeider med barn/ungdom på 1.-7. trinn med basis i heftet ”Undervisning i seksualitet”.
- Vår 2011: Kurstilbud til lærere/ansatte i Alta kommune som arbeider med barn/ungdom på 8. - 10.trinn med basis i heftet ”Undervisning i seksualitet”.
- Høst 2011: Kurstilbud til lærere/ansatte i Alta kommune som arbeider med barn/ungdom på 1.-7. trinn med basis i heftet ”Undervisning i seksualitet”.
- 2011: Kurstilbud for helsepersonell om helse og behov hos LHBT personer i ulike aldre. Det skal fokuseres både på psykisk og kroppslig helse.
- Arena: Kompetanseheving**
Ansvar: Helsesektoren og Barn og unge sektoren

Tiltak 6: Sørge for kompetanseøkning hos ledere, hms-ansvarlige og verneombud når det gjelder situasjonen for lesbiske/homofile arbeidstakere.

Alta kommune har trygghet, åpenhet og respekt som sine grunnleggende verdier. Disse verdiene skal konkretiseres slik at de også omfatter lesbiske, homofile, bilfile og transpersoner. Kommunen vil sikre dette perspektivet i lederopplæring, i planer og gjennom dialog.

- Arena: Kompetanseheving**
Ansvar: Rådmann, personalavdeling og sektorledere

Tiltak 7: Forplikte organisasjoner som mottar tilskudd å jobbe aktivt mot alle former for diskriminering - også på grunnlag av seksuell orientering.

Alta kommune yter en ikke ubetydelig støtte til Alta idretten gjennom ulike tiltak – her nevnes hall leie, tilskudd av ulikt slag og anleggstilskudd. Alta kommune vil legge føringer på slik støtte til idretten om at idretten er tydelig på ikke diskriminerende handlinger og holdninger også overfor lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Alta kommune vil søke å etablere et samarbeid med Idrettsrådet i dette arbeidet.

Høst 2010: Temamøte for idrettslag om LHBT personer i idretten. Arbeid med å inkludere og motvirke mobbing. Samarbeid med idretten og LLH om innledere.

Høst 2011: Temamøte for idrettslag om LHBT personer i idretten. Arbeid med å inkludere og motvirke mobbing. Samarbeid med idretten og LLH om innledere.

Arena: *Kommunen*

Ansvar: *Rådmann, Kultur og landbrukssektor og Barn og unge sektor*

Tiltak 8: *Initiere etablering av "Skeiv ungdom i Alta"*

Alta kommune vil i samarbeid med LLH i Alta legge til rette for etablering av "Skeiv ungdom" i Alta

"Skeiv ungdom" vil på linje med andre lag og foreninger bli omfattet av de støtteordninger kommunen har for frivillige lag og foreninger.

"Skeiv ungdom" vil, på linje med andre tiltak for barn og unge, kunne bruke lokaler vederlagsfritt til møter og lignende. Lokalene vil være på skoler eller i andre bygg kommunen eier.

Vår 2010: Invitasjon til stiftelsesmøte av "Skeiv ungdom" i Alta. Sammen med "Skeiv ungdom Finnmark" vil kommunen legge til rette for møtet. Invitasjonen distribueres gjennom media og via LLH.

Arena: *Kommunen*

Ansvar: *Barn og unge sektor*

Tiltak 9: *Medlemsskap i organisasjonen MOT*

Ansvar: *Skolene i Alta kommune*

Tiltak 10: *Evaluering og rapportering*

Handlingsplanens tiltaksdel rapporteres på i kommunens årsmelding. Tiltaksdelen evalueres høst 2011 med sikte på rulling/justering av planen.

Arena: *Kommunen*

Ansvar: *Rådmannen*

Kap 8 Kilder:

1. Hegna K, Kristiansen HW, Moseng B (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
2. St.meld. nr. 25 (2000-2001). Levekår og livskvalitet blant lesbiske og homofile i Noreg
3. Moseng, B (2007): *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer. En representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse. Ung i Oslo 2006*. NOVA Rapport 19/07
4. **Regjeringens handlingsplan** Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012
5. Oslo kommune, Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile og bifile – for mangfold og likeverd 2006 – 2009.
6. NOU 2009: 14 Et helhetlig diskrimineringsvern